

**RAPPORTAGE VONDSTMELDING
TONGEREN: DE BLAARMOLEN, KEVIEWEG (PROV. LIMBURG)**

Foto van Pauwels Oswald, 01-01-1990, ©vlaamse gemeenschap

I. Verslaggever:

Geert Vynckier

Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
Jekerstraat 10
3700 Tongeren
012 /260321
0477/560389
geert.vynckier@rwo.vlaanderen.be

functie: erfgoedonderzoeker archeologie

II. Identificatie

*Een beschrijving van de locatie van de site, met de volgende elementen:

Provincie(s): Limburg

Gemeente(n): Tongeren

Deelgemeenten(n): /

Coördinaten: Lambert 1972: X: 229804 Y: 163980

Kadastergegevens: Gemeente Tongeren, 8ste afdeling, sectie B, perceelsnummer 361e

Adres: Kevieweg 3

Toponiem(en): Blaar

Naam van de site: Tongeren, Kevieweg (TO10KE)

Dossiernummer R&E: ID8_2010_022

Beschermingsdossier: DL000401

Algemene beschrijving:

De Blaarmolen (Fig. 1) ligt op ca. 3 kilometer ten oosten van Tongeren en is gelegen in en aan de noordelijke rand van de Jekervallei (Kaart 1 en 2). Hij ligt circa 100 meter ten noorden op de linkeroever van de in 1965 rechtgetrokken Jeker. Het domein ligt in het natuurgebied: *Kevie* en wordt beheerd door Natuurpunt. Het domein van de molen ligt volgens de bodemkaart (Kaart 3) volledig in de bebouwde zone (OB). Net ten zuiden van de molen bestaan de bodemseries uit ADp (matig droge tot matig natte leembodems zonder profiel) en Alp bodems (natte tot zeer natte leembodems zonder profiel). *De Blaarmolen* is niet opgenomen als indicator in de CAI maar staat wel in de inventaris van het bouwkundig erfgoed onder ID 37419. Het park (deels onder beheer van Natuurpunt als Park van de oostelijke Jeker) rond de molen is als landschap en de molen als monument beschermd. De molen en de bijgebouwen staan afgebeeld op de kaart van Graaf de Ferraris en op het gereduceerde kadaster (Kaart 4 en 5)

III. Archeologische nota

* Datum van de melding van de vondst:

Ruimte en Erfgoed kreeg de vondstmelding telefonisch binnen op 04/10/2010 terwijl de vondsten op 25/09/2010 gebeurden. Naar aanleiding van het herstellen van de oude bedding (Fig. 2) en het heraanleggen van de oude meanders van de Jeker voor een herwaarderingsproject van het natuurgebied door de Vlaamse Milieu Maatschappij werd er ten westen van de molen een sleuf getrokken om meer informatie te krijgen over de funderingen en eventuele kaden rond de oude molen en de oude Jeker. Dit gebeurde op 25/09/2010 in aanwezigheid van de moleneigenaar Dhr. Marc Jansen die ons enkele foto's bezorgde (Fig. 3 en 4). Het VIOE werd op 05/10/2010 via e-mail op de hoogte gebracht. Na afspraken te hebben gemaakt met de verantwoordelijken voor het herwaarderingsproject (de heren Werner Mennen en Gert Vanbrabant) gebeurde een eerste bezoek in de voormiddag op 07/10/2010.

* Een summiere beschrijving van het onderzoek dat voorafgaand aan het onderzoek op de site werd uitgevoerd:

Voorafgaand archeologisch onderzoek is hier niet gekend.

*De archeologische beschrijving van de site en het onderzoek dat heeft plaatsgevonden: methodiek van het onderzoek en de resultaten:

De getrokken sleuf bleek terug dichtgegooid te zijn op 02/10/2010 zodat er op het terrein geen registratie meer kon gebeuren (Fig. 5). Gert Vanbrabant (VMM), die ons opving, had wel enkele foto's waarop we duidelijk het slib van de oude Jeker konden zien (Fig. 6) dat bij het uitgraven te voorschijn kwam. Daarnaast wist hij ons te vertellen dat er bij het graven op de oude linker- en rechter oever van de Jeker muren in mergelblokken zichtbaar waren. Niet alleen afgebroken fragmenten maar ook gemetste muren waren herkenbaar (Fig. 7 en 8).

*korte geschiedenis van de Blaarmolen en zijn onmiddellijke omgeving:

In de oude stadsvrijheid van Tongeren lag *de Blaarmolen* van alle molens het meest stroomafwaarts op de Jeker. Zijn naam ontving hij van het dorpje waarin hij gelegen was. Tijdens

de Franse Revolutie werd dit echter met Tongeren verenigd en sindsdien tot de rang van gehucht herleid. De oudste vermelding van de Blaarmolen in de archiefstukken dateert van 1235 als de *molendium de Blale*. In 1364 wordt de molen weer vermeld in de archieven als *molendium domini de Hamalia super Jecorum prope aggerem dicti de Blaloys*. Ook in 1386 wordt de molen vermeld als *molendinum dictum deBlale prope Tongros super Jecoram*. 1450: *le moulin de Bloel*. 1544: *die moelen de Bloel*. 1596: *den moelen van Blael*. De ligging van *De Blaarmolen* werd min of meer omschreven in de akte van 18 oktober 1571: *sijn meulen tot Bloyl op der jacoeren gelegen, ree(n)genoot nae Nederhem die jacoer, nae Ketsingen die gemeyn straet gaende van Bloel lancx der Jecoeren naar Mall*. In de atlas van de stadsvrijheid uit het jaar 1731 staat de molen netjes getekend. Naast de gebouwen, stroomafwaarts, was er een koer of erf en tegenover de molen, op de hoek van de straat, lagen twee percelen, die hetzelfde kadastrummer als de molen (nr124) droegen, waaruit blijkt dat zij onder fiscaal oogpunt bij de eenzelfde belastingplichtige (de mulder) in gebruik waren. Samen met de molen hadden zij een oppervlakte van 16 grote en 5 kleine roeden. In zijn huidige toestand vormt De Blaarmolen een langwerpige gebouw, waarvan de smalste zijde zich langs het water bevindt. Vermoedelijk was oorspronkelijk de mulderswoning in hetzelfde gebouw begrepen. Op de zolder van het tweede verdiep zijn hiervan nog sporen zichtbaar. Naderhand werd er een woonhuis in het verlengde van de molen opgericht. De dakconstructies laten dit duidelijk zien. In 1966 bouwde de mulder Leopold (Pol) Jorissen een moderne woning rechthoekig tegen de oude bouw aan. Het oude gedeelte wordt gekenmerkt door diverse bouwfasen: de westelijke gevel schijnt te dateren uit de 17de eeuw, doch er werd danig aan vernieuwd in de 18de en 19de eeuw. De gevel aan de waterkant is helemaal in zandsteen opgetrokken. Het waterrad is in ijzer en werd omstreeks 1880 geplaatst. Een ruime kolkvijver geeft aan het geheel een schilderachtige aanblik. Deze vijver bleef gelukkig (gedeeltelijk) behouden, ondanks de verplaatsing en kanalisering van de Jekerbedding in 1965: het molenrad ligt sindsdien stil. Van 1970 tot eind 1990 maakt de mulder verder met elektrische drijfkracht. De huidige eigenaars wonen er nog steeds.

*aanbevelingen en verdere opvolging:

- De muren die zichtbaar zijn op de foto's, zijn goed bewaard. Het is dus ook aan te raden bij het uiteindelijke herstellen van de Jeker en de toevoer tot de watermolen deze werkzaamheden archeologisch te laten opvolgen en de restanten van de kaaimuren te laten opgraven en registreren.
- Niet alleen rond de molen maar ook bij het heruitgraven van de opgevlude bedding van de oude Jeker moet er rekening gehouden worden met eventuele archeologische vondsten.
- Er werd door de VMM al contact opgenomen met Ruimte & Erfgoed afdeling Limburg om verdere initiatieven (binnen het project "Beekherstel Jeker t.h.v. de Kevie") met betrekking tot het archeologisch patrimonium te bespreken. Zo kan dit archeologisch aspect van het project mee opgenomen worden in de uit te voeren werken.

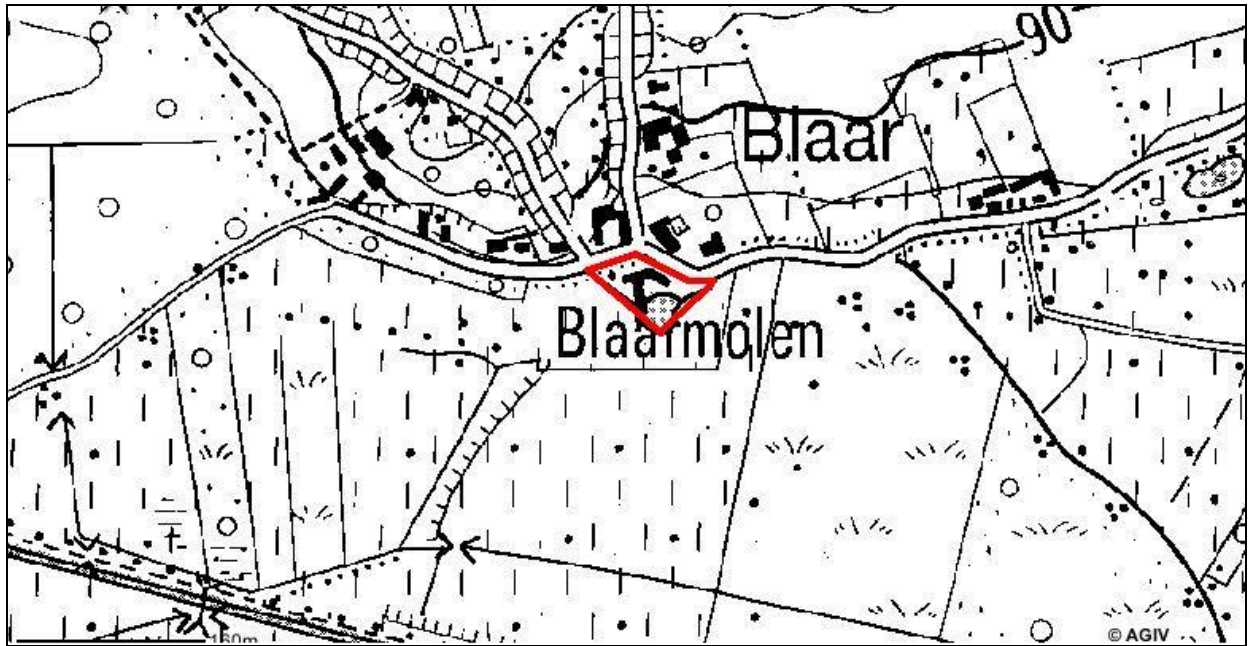
IV. Bibliografie

- BALLIEN H. 1978,: *De Blaarmolen te Tongeren, in Limburg, 57, , p.99-111.*
- SCHLUSMANS F. met medewerking van VANTHILLO C. 1990: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kantons Riemst - Tongeren, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N1, Brussel - Turnhout.*
- Werkgroep Molenzorg Zuid-Limburg, *Watermolens in Zuid-Limburg*, Tongeren, s.a. p. 39-41.
- <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/37419>
- <http://www.molenechos.be/molen.php?AdvSearch=934>
- http://www.natuurpunt.be/nl/de-natuur-in/natuurgebied-kevie_153.aspx
- <http://www.oudheidkundigenootschaptongeren.be/galerie1995-2004/pages/T.%20Straten%20Blaarmolen%201997%20mei%20-%201.htm>
- http://www.vmm.be/publicaties/ecol_herstel/water_eco_jeker.pdf

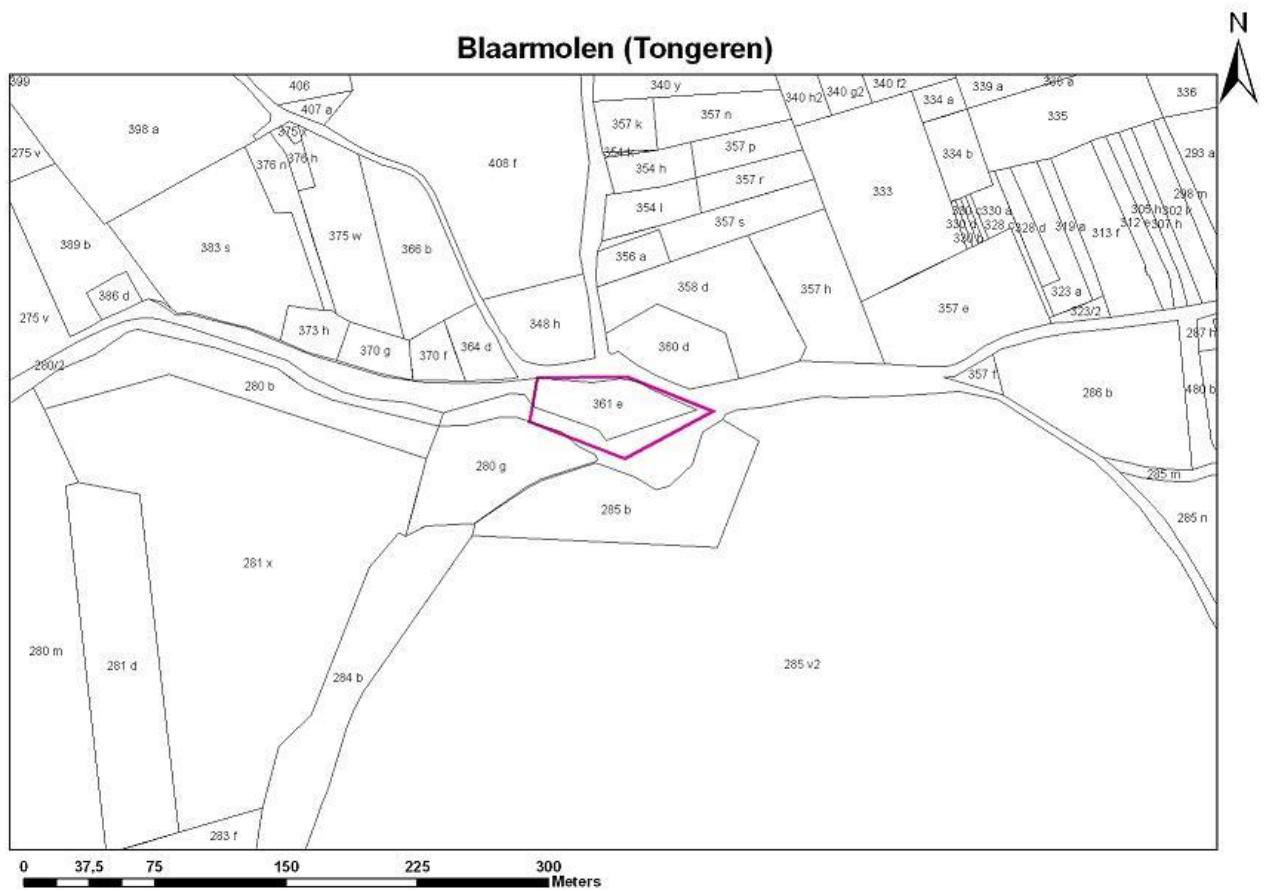
V. Trefwoorden

13de eeuw tot 20ste eeuw- late middeleeuwen- postmiddeleeuwen - hedendaagse periode - molenaarswoning – schuur – watermolen – vakwerkbouw.

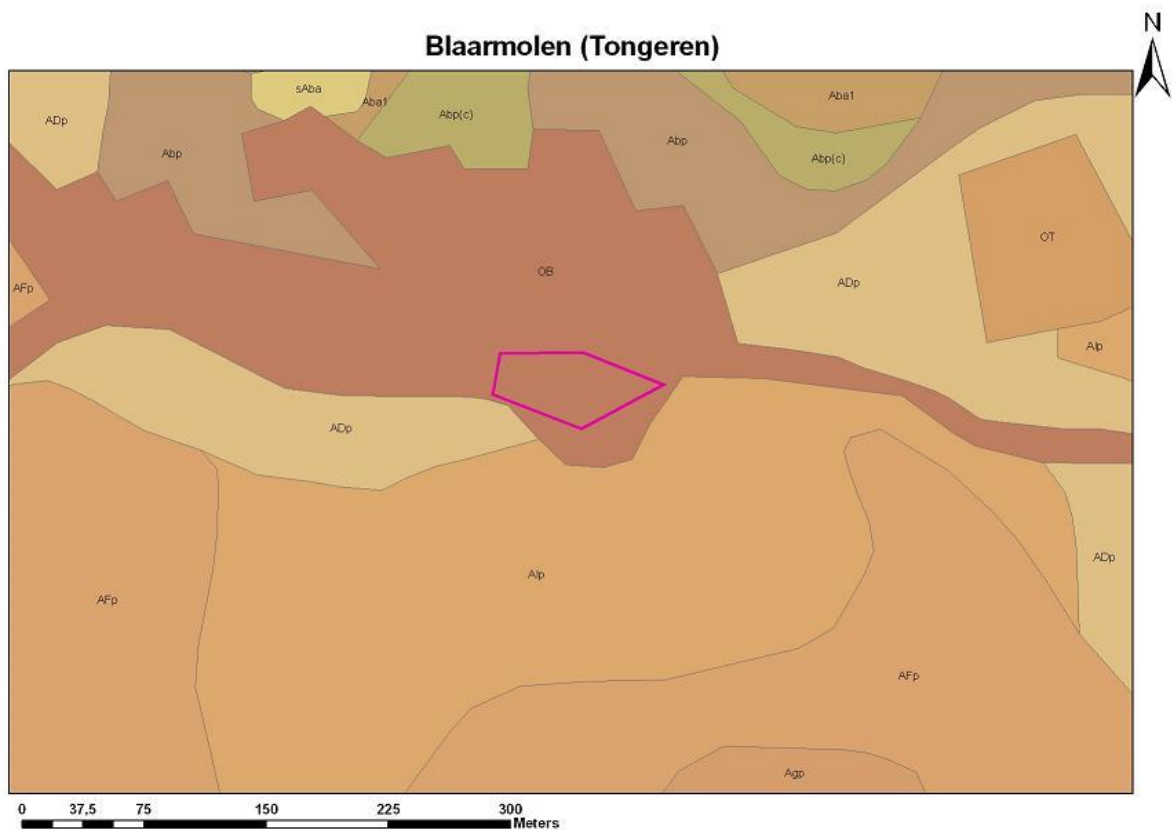
VI. Kaarten

Kaart 1: Topografische kaart met aanduiding van de vindplaats.

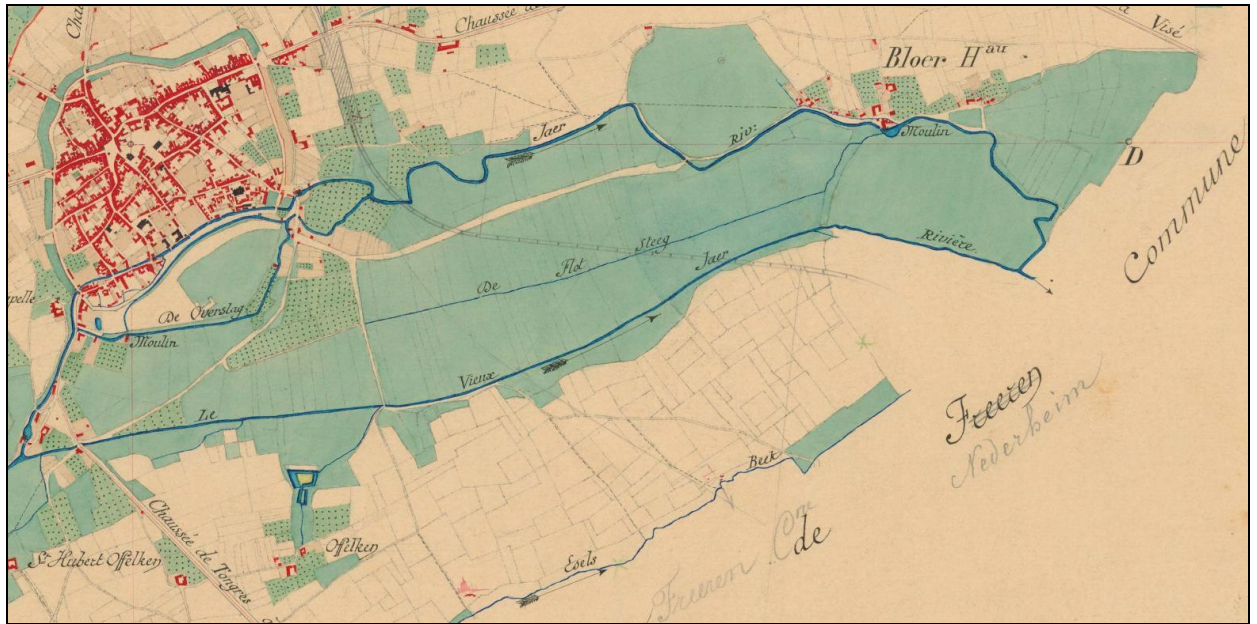
Kaart 2: Kadastrale kaart met aanduiding van de vindplaats.

Kaart 3: Bodemkaart met aanduiding van de vindplaats.

Kaart 4: *De Blaarmolen* op de kaart van Graaf de Ferraris (1777).

Kaart 5: De Blaarmolen op het gereduceerd kadaster , 1848-1854, Nationaal Geografisch Instituut (NGI) (copyright NGI).

VII. Foto's en plannen

Fig. 1: Huidige toestand van De Blaarmolen.

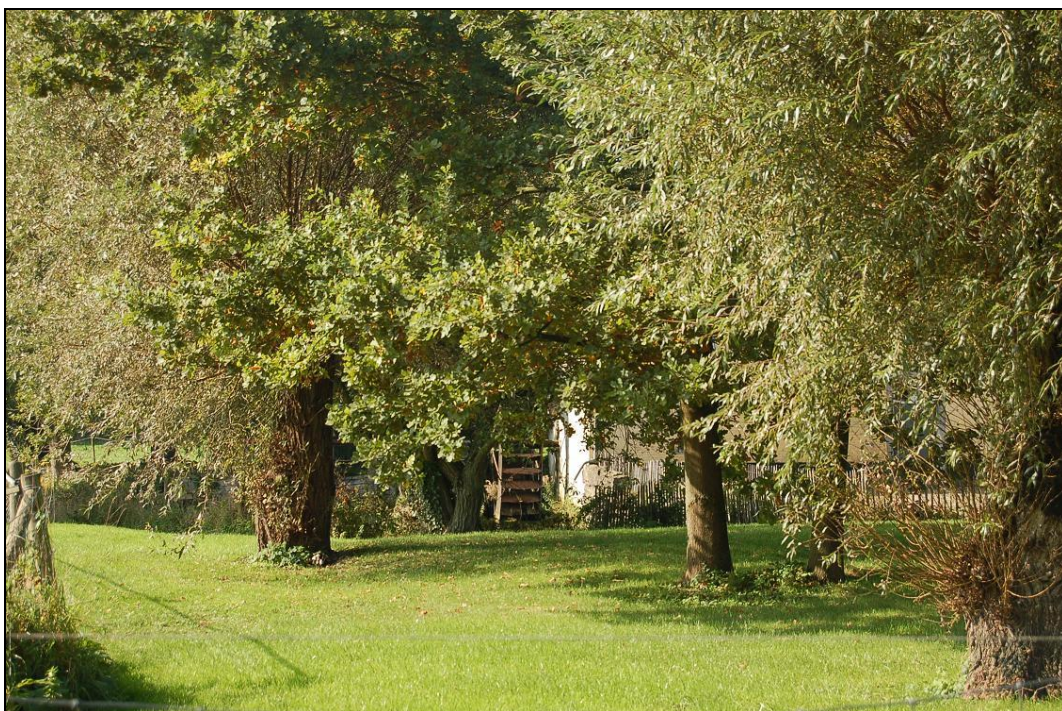

Fig. 2: Zicht op de gedempte Jeker ten oosten van *De Blaarmolen*.

Fig. 3: Het openleggen van de zoeksleuf op 25 september 2010 (foto Marc Jansen).

Fig. 4: Detailzicht op de resten van de aangetroffen kaaimuren (foto Marc Jansen).

Fig. 5: Kijk op de dichtgegooide sleuf.

Fig.6: Slib onderaan de oude Jekerbedding en de opvulling uit 1965.

Fig. 7: Kaairestanten op de linkeroever.

Fig.8: Kaairestanten op de rechteroever.